

Beleidsaanbevelingen SOCIUS

ten aanzien van de Vlaamse Regering 2019 - 2024

INHOUD

1. CULTUURPRAKTIJK EN CULTUURBELEID: VORMGEVEN VAN HET SAMENLEVEN 3

Beleidsaanbevelingen 5

2. PRIORITEITEN VOOR HET VLAAMS BELEID 7

Verdiep de democratie 8
Beleidsaanbevelingen 9

Zet in op solidariteit en inclusie 9
Beleidsaanbevelingen 11
Cultuurbeleidsaanbevelingen 11

Hanteer duurzaamheid als leidend motief 12
Beleidsaanbevelingen 13
Cultuurbeleidsaanbevelingen 13

3. GA VOOR EEN BREDE TOEKOMSTAGENDA VOOR HET SOCIAAL-CULTURELE VELD EN SOCIAAL-CULTUREEL BELEID 15

Opleiding 16
Dataverzameling en onderzoek 17
Een evoluerend overheidsbeleid 17
Een evoluerende overheid 19
Evoluties op het terrein 20
Beleidsaanbevelingen 21

4. WAARDEER, INVESTEER EN MAAK DYNAMIEK MOGELIJK IN HET SOCIAAL-CULTUREEL VOLWASSENENWERK 23

Investeer in sociaal-cultureel volwassenenwerk 24
Zet in op gegevensverzameling en onderzoek 25

Geef een volwaardige plaats aan het sociaal-cultureel volwassenenwerk in uw transversaal en internationaal beleid **26**

- *Internationaal cultuurbeleid* **26**
- *HVC/EVC-beleid* **26**
- *Gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid* **27**
- *Beleid inzake digitale cultuur, geletterdheid en mediawijsheid* **28**

Waardeer het sociaal-cultureel volwassenenwerk als maatschappelijke partner bij de uitvoering van uw beleidskeuzes vanuit andere beleidsdomeinen **29**

Beleidsaanbevelingen **29**

5. IDENTIKIT 33

Het sociaal-cultureel veld **34**

Socius, steunpunt sociaal-cultureel werk **34**

Contactgegevens **35**

1

CULTUURPRAKTIJK EN CULTUURBELEID: VORMGEVEN VAN HET SAMENLEVEN¹

¹ De waarde van cultuur. Elkuizen, S.; van den Hoogen, Q.; Lijster, T.; Gielen, P.; Otte, H.; Brussel. Socius. 2014

Via cultuur geven mensen zin aan hun leven en aan hun plaats in de samenleving. Dit is de belangrijkste waarde van cultuur. In essentie hebben cultuur, de cultuursector en het cultuurbeleid dus te maken met het vormgeven van het samenleven.

Cultuur en democratie zijn onlosmakelijk verbonden. Democratie is niet slechts een politiek systeem waarin eens in de zoveel jaar de stemmen worden geteld. Democratie veronderstelt het vermogen en de mogelijkheid van burgers om zich te informeren, te reflecteren over waarden, om hierover van mening te verschillen, erover te discussiëren en te onderhandelen. De brede cultuursector biedt dan ook een veelvoud aan plekken waar we nadenken over wat wij belangrijk en van betekenis vinden, en waar we bovendien worden geconfronteerd met hoe andere mensen hierover denken.

Cultuur is geen statisch gegeven. Cultuur ontwikkelt, verandert en vervelt voortdurend. Cultuur is een levendige praktijk die tot stand komt in interacties tussen mensen van alle aard en in een veelheid aan gemeenschappen. Binnen gemeenschappen en tussen gemeenschappen kunnen botsingen en conflicten ontstaan als gevolg van een verschillende kijk op wat van waarde en betekenis is. Cultuur is altijd in het geding. De democratie biedt de ruimte waar die botsingen en conflicten kunnen gearticuleerd én op democratische wijze uitgevochten worden. De cultuursector geeft die ruimte mee vorm.

Het is van belang dat ieder lid van de gemeenschap deel kan hebben aan die cultuurpraktijken. Mensen worden daartoe in staat gesteld via processen van socialisatie (mensen in een sociale orde brengen), kwalificeren (mensen kennis en vaardigheden bijbrengen) en subjectiveren (mensen een autonome stem geven). De cultuursector brengt deze processen op gang en continueert ze.

Cultuurpraktijken en de cultuursector waarbinnen zij een plek krijgen, verdienen alleen al om hun bijdrage aan het versterken van de democratie hoger op de maatschappelijke agenda te staan, vertaald in een versterkt cultuurbeleid.

Gezien het maatschappelijk belang van cultuur en de cultuursectoren zijn er tal van raakvlakken met andere beleidsdomeinen. Zo zijn er duidelijke koppelingen met onder meer Onderwijs en Vorming, maar ook met Welzijn, Wonen, Ruimtelijke ordening, Economie enz. Door partnerschappen aan te gaan over de grenzen van beleidsdomeinen worden kruisbestuivingen mogelijk en kan complementariteit gerealiseerd worden.

BELEIDSAANBEVELINGEN

Mmaak van cultuurbeleid een prioriteit in het Vlaams beleid en vertaal dit ook in middelen.

Mmaak van cultuurparticipatie van iedereen een centrale doelstelling in dat beleid.

Exploreer actief raakvlakken tussen het beleidsdomein cultuur en andere beleidsdomeinen. Zet in op horizontale coördinatie en/of afstemming met belendende sectoren en een geïntegreerd beleid.

2

PRIORITEITEN VOOR HET VLAAMS BELEID

A. VERDIEP DE DEMOCRATIE

Armoede, vluchtelingen, ecologische uitdagingen, een bankencrisis, racisme, de digitale kloof ... Het beroert mensen en zet hen aan tot handelen. In de civiele samenleving en meer specifiek binnen het sociaal-culturele veld zijn dit soort maatschappelijke vragen aan de orde. Men zoekt er naar antwoorden op taaie problemen.

De politiserende rol die organisaties en werkers daarin vervullen, het op de maatschappelijke agenda plaatsen van kwesties voor politieke discussie en besluitvorming én het politiek bewust maken en betrekken van burgers en groepen verdient erkenning en waardering van de verschillende overheden.

We houden een pleidooi voor overheden die de dialoog aangaan met die civiele samenleving en ruimte scheppen voor inspraak en participatie van civiele organisaties.

Naast inspraak en interactieve beleidsvorming vragen we aandacht van de overheden voor initiatieven die burgers zelf nemen. Burgers nemen hierbij een grote eigen verantwoordelijkheid, zijn ondernemend en zorgen voor zelfbestuur/zelforganisatie. Een overheid kan participeren in deze initiatieven door ze te ondersteunen en faciliteren met tijd, geld, kennis, deskundigheid en materiële hulpmiddelen, zonder deze initiatieven op zich te willen overnemen.

Het sociaal-culturele veld is op die manier een laboratorium waar nieuwe oplossingen voor taaie problemen uitgetoet worden en waar op kleine schaal de kiemen gevonden worden voor wat ooit misschien op grote schaal kwesties fundamenteel in beweging kan zetten.

Burgerschap en democratie vragen ook competenties. Het initieel onderwijs moet de ontwikkeling van burgerschapscompetenties bij alle jongeren ondersteunen. De stimulatie van het introduceren van een maatschappelijke stage binnen alle onderwijsniveaus in het secundair onderwijs verdient aanbeveling.

Erken en waardeer civiele actoren en burgerinitiatieven als belangrijke democratische actoren op het Vlaamse beleidsniveau en draag dit ook uit naar andere beleidsniveaus.

Ga coalities aan met civiele actoren i.f.v. het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen.

Investeer in een participatiecultuur als fundament voor een vernieuwde politiek.

Stimuleer en waardeer het ontwikkelen van burgerschap en het opnemen van maatschappelijk engagement via het onderwijs.

B. ZET IN OP SOLIDARITEIT EN INCLUSIE

Mensen kunnen om verschillende redenen worden uitgesloten van volwaardige deelname aan de samenleving. Bijvoorbeeld door een beperking, hun leeftijd, etnisch-culturele herkomst, seksuele oriëntatie of genderidentiteit. Maar ook door armoede of laaggeletterdheid. Onze samenleving weet nog altijd niet goed en rechtvaardig om te gaan met verschil. Het werken aan een solidaire en inclusieve samenleving en gelijke participatie van iedereen op alle maatschappelijke domeinen vraagt dan ook bijzondere en volgehouden inspanningen in het Vlaamse beleid.

Inclusie staat voor de insluiting in de samenleving van achtergestelde groepen op basis van gelijkwaardige rechten en plichten. Inclusie wil een samenleving zonder drempels creëren en dit voor mensen met een functiebeperking, voor etnisch-culturele minderheden, voor kortgeschoolden, voor armen, enzovoort. De verantwoordelijkheid tot 'aanpassing' ligt niet bij een sociaal achtergestelde groep, zoals bij integratie. Het is de maatschappij die zich aanpast en diversiteit als

een meerwaarde ziet. Hindernissen voor sociale participatie worden verwijderd, zodat iedereen naar eigen vermogen kan deelnemen aan het maatschappelijk leven.

Het samenleven in een superdiverse samenleving vraagt bijzondere aandacht van de Vlaamse overheid. Migratie heeft geleid tot een superdiversiteit van mensen met etnische, taalkundige, culturele en religieuze achtergronden binnen onze samenleving. Diversiteit is echter meer dan dat. Ook andere dimensies zoals leeftijd, gender, seksuele geaardheid, mentale en fysieke vermogens en kenmerken, inkomen en opleiding bepalen mee het samenleven. Kortom, we worden dagelijks geconfronteerd met een verscheidenheid aan levensstijlen: alternatieven van denken, handelen, betekenis geven en voelen. Superdiversiteit is een rijkdom, maar tevens een bron van wrijving, frictie. Wars van wij-zij-denken en polarisatie hebben we nood aan een cultuur waarin we leren omgaan met verschil. Draag deze cultuur uit. Zet de processen van interculturalisering binnen de overheid en in het sociaal-culturele veld verder door ze te stimuleren en te faciliteren. Het werven van professionals en vrijwilligers met een migratieachtergrond moet daarbij prioritaire aandacht krijgen naast het streven naar een evenredige deelname van alle bevolkingsgroepen.

De Vlaamse overheid moet ook bijzondere aandacht besteden aan armoede. Armoede is een onrecht, het is een fundamenteel probleem van de samenleving, van een samenleving die ongelijkheid reproduceert, waardoor het vertrouwen tussen mensen en de sociale samenhang afneemt. Armoede vraagt een beleid van herverdeling. Een beleid dat daarvoor haar grote hefboomen op inkomen, wonen, kinderbijslag en gezondheid, samenhang en werk daadwerkelijk en maximaal inzet. Een beleid dat consequent de mensenrechten en kinderrechten als kader hanteert.

BELEIDSAANBEVELINGEN

Voer een beleid dat recht doet aan het verschil, met respect voor de rechten en de waardigheid van elk individu binnen de samenleving.

Zorg voor een eerlijke verdeling van economische en sociale hulpbronnen.

Bouw een effectief armoedebeleid uit dat inzet op herverdeling.

Voer een inclusief beleid, ga voor inclusieve instellingen en programma's.

Heb respect voor en waardeer diversiteit: cultureel pluralisme is het uitgangspunt.

Implementeer de aanbevelingen van de Europese pijler van sociale rechten met specifieke aandacht voor de aanbevelingen inzake de gelijkheid van mannen en vrouwen, de gelijke kansen voor iedereen, het evenwicht tussen werk en privéleven, de toegang tot de gezondheidszorg, de inclusie van personen met een handicap, de langdurige zorg, de huisvesting en de toegang voor iedereen tot de essentiële dienstverlening.

CULTUURBELEIDSAANBEVELINGEN

Voer een participatiebeleid dat eigen initiatief van kansengroepen stimuleert en ondersteunt.

Voer een participatiebeleid dat actieve deelname aan maatschappelijke, sociale, culturele, economische en politieke activiteiten van kansengroepen stimuleert.

Ondersteun een diversiteits- en interculturaliseringsbeleid van gesubsidieerde organisaties, geef dit tijd en ruimte.

C. HANTEER DUURZAAMHEID ALS LEIDEND MOTIEF

In 1972 berekende de Club van Rome dat we zonder wijzigingen aan onze manier van leven tegen 2050 afstevenden op een ecologische en economische crash. Na jaren van ontkenning en 'business as usual' riskeren we intussen dat de ecologische crisis ons boven het hoofd groeit. Tegelijkertijd is ook het bewustzijn dat de draagkracht van de aarde eindig is groter dan ooit. Als we vandaag willen werken aan een duurzame invulling van 'buen vivir' – goed leven – kunnen we niet anders dan de ecologische grenzen respecteren.

In de geglobaliseerde samenleving van vandaag is de wederzijdse afhankelijkheid op wereldschaal niet meer weg te denken. De ecologische crisis is daardoor niet alleen een wereldwijde crisis van het leefmilieu, maar creëert ook nog meer mondiale sociale onrechtvaardigheid dan er al was. Om tegen 2050 10 miljard mensen een waardevol bestaan te geven én onze ecologische grenzen te respecteren, zullen we onze sociale, morele en culturele kaders moeten wijzigen.

Een leefbare en rechtvaardige samenleving uitbouwen reikt met andere woorden verder dan het werken aan een evenwichtig ecosysteem. Het omvat ook sociale rechtvaardigheid. Een doorgedreven transitieproces waarin iedereen meebouwt aan een nieuw, duurzaam lokaal-globaal samenlevingsmodel is essentieel en de ontwikkeling van een 'ecologisch burgerschap' is daarvoor een noodzakelijke voorwaarde.

Het sociaal-culturele veld heeft een enorm potentieel om een bijdrage te leveren aan die transitie en aan het ontwikkelen van dat ecologische burgerschap dat iedereen de kans geeft om zich te engageren, zowel lokaal als globaal.

BELEIDSAANBEVELINGEN

Maak van duurzaamheid een ambitieus, horizontaal en transversaal thema in het Vlaams beleid.

Ga als overheid samen met de civiele samenleving en de cultuursector op zoek naar antwoorden op de uitdaging van een transitie naar een rechtvaardige duurzaamheid.

CULTUURBELEIDSAANBEVELINGEN

Stimuleer culturele actoren om te werken en te experimenteren rond duurzaamheidstransitie.

Stimuleer culturele actoren om de eigen praktijken duurzaam te organiseren.

Ontwikkel een visie en concrete plannen wat betreft het verduurzamen van culturele infrastructuur.

Zorg ervoor dat duurzaamheid een centraal topic is in het curriculum van toekomstige cultuurprofessionals en –managers.

3

GA VOOR EEN BREDE
TOEKOMSTAGENDA
VOOR HET
SOCIAAL-CULTURELE VELD
EN SOCIAAL-CULTUREEL BELEID

Het Vlaamse cultuurbeleid heeft sinds haar ontstaan doorheen de geschiedenis altijd min of meer dezelfde doelstellingen nagestreefd: de democratisering van cultuur, cultuureducatie of het ontwikkelen van culturele competenties, cultuurcreatie en -presentatie, cultuurbewaring en gemeenschapsvorming². Mee op basis hiervan mag het duidelijk zijn dat sociaal-cultureel werk een fundament is binnen het Vlaamse cultuurbeleid. Het sociaal-culturele werkveld is een vaste waarde geworden in het cultuurbeleid naast kunsten en erfgoed en vormt zo een eigen beleidsruimte op de verschillende overheidsniveaus.

Er zijn een aantal evoluties aan de gang met betrekking tot het sociaal-culturele veld die beleidsaandacht vragen. De mogelijke impact van deze evoluties vormen de basis om de Vlaamse overheid te vragen in te zetten op het ontwikkelen van een toekomstvisie op het sociaal-cultureel werk en het sociaal-cultureel beleid en deze visie uit te rollen.

A. OPLEIDING

Deskundigheidsbevordering in het sociaal-cultureel werk is van bij het ontstaan een belangrijk aandachtspunt geweest. Deze aandacht resulteerde vanaf de jaren 20 van de vorige eeuw in de oprichting van opleidingen met specifieke aandacht voor het aanleveren van professionals voor de sociaal-culturele sector. Het waren praktijkgerichte opleidingen aan de hogescholen. Later, na de Tweede Wereldoorlog, werd vanuit de universiteiten wetenschappelijke ruggensteun ontwikkeld via de sociaal-pedagogische opleidingen in Leuven, Gent en Brussel. Vandaag moeten we vaststellen dat evoluties aan de hogescholen en universiteiten ertoe leiden dat er een afbouw is van specifieke opleidingsaandacht voor het sociaal-culturele terrein. De vraag die zich opdringt: welk effect heeft dit op de instroom in de sociaal-culturele arbeidsmarkt ener-zijds en op de verdere ontwikkeling en onderbouwing van de professie anderzijds?

² De pauw, W. (2005) *Minister Dixit: een geschiedenis van het Vlaams Cultuurbeleid*. Antwerpen: Garant.

B. DATAVERZAMELING EN ONDERZOEK

Met betrekking tot het sociaal-cultureel werk beschikken we over relatief weinig data. We hebben het dan zowel over data verkregen via zelfregistratie, administratieve data als wetenschappelijke data. Van oudsher is er weinig systematische onderzoeks aandacht met betrekking tot het sociaal-cultureel werk. Onderzoek dat verricht wordt is eerder occasioneel. Er is weinig aandacht voor een sociaal-culturele onderzoeksagenda en het is zoeken naar onderzoeksmiddelen. Dit zowel vanuit een sector als vanuit een overheidsperspectief. Nochtans kan onderzoek de wetenschappelijke onderbouwing, de scholing en de beroeps- en methodiekontwikkeling van het sociaal-cultureel werk schragen.

Specifieker beleidsrelevant onderzoek met betrekking tot het sociaal-cultureel werk zou het sociaal-cultureel beleid mee kunnen schragen. Er is werk aan de winkel om een duidelijk en gedragen kader te ontwikkelen over de verzameling van relevante en accurate gegevens over het beleid en de praktijk van het sociaal-cultureel werk en de participatie eraan.

Hoe kunnen we de relatie tussen onderzoek, beleid en praktijk inzake sociaal-cultureel werk toekomstgericht definiëren en organiseren?

C. EEN EVOLUEREND OVERHEIDSBELEID

Vanaf de jaren 70 van de vorige eeuw ontwikkelde de Vlaamse Gemeenschap een sectoraal en categoriaal beleid met betrekking tot het sociaal-cultureel werk. Dit mondde uit in specifieke regelgeving met betrekking tot jeugdwerk, amateurkunsten, sociaal-cultureel volwassenenwerk, bibliotheken, cultuurcentra enzovoort.

De sectorale en categoriale regelgeving werd doorheen de tijd ook geactualiseerd of vernieuwd. Vanaf de jaren 80 kwam de klassieke voogdijverhouding (lagere – hogere besturen) onder druk te staan.

De gemeentebesturen presenteerden zich eerder als partners dan als ondergeschikte uitvoerders. Geleidelijk kwam er een afbouw van de rechtstreekse subsidiëring van lokaal sociaal-cultureel werk. Dit maakte plaats voor het ter beschikking stellen van (aanvankelijk) geormerkte middelen aan de lokale besturen en de uitbouw van sociaal-culturele beleidsvorming bij deze overheden. Met de verdere uitrol van de interne staatshervorming wordt een volgende stap gezet. Heel wat middelen (waaronder de middelen voor het lokaal cultuurbeleid) worden, niet geormerkt, aan het gemeentefonds toegevoegd. Daarnaast wil de Vlaamse regering een sterkere rol spelen op het bovenlokale vlak en stimuleert ze kwaliteitsvolle en kostenefficiënte gemeenteoverschrijdende culturele initiatieven. Er volgt ook een tweede hervorming voor de provincies. Daar waar het bestuursniveau sinds 2014 nog een (beperkt) aantal rollen toebedeeld krijgt inzake cultuur, wordt dit nu volledig geschrapt.

Met nieuwe beleidskaders met betrekking tot het sociaal-cultureel veld pogen overheden een antwoord te geven op zowel terreinevoluties als uitdagingen waar het sociaal-cultureel werk zich mee geconfronteerd weet. Het beleid blijft zich echter subsectoraal ontwikkelen en vertrekt weinig of niet van een globale visie op de toekomst van het sociaal-cultureel werk in een veranderende omgeving. Tevens staat de overheid voor de uitdaging een nieuwe complementariteit te ontwikkelen tussen de verschillende overheidsniveaus, ook voor het sociaal-cultureel werk. En dit tegen een achtergrond van de ontwikkeling van een denken vanuit regio's (stads- of streekgewesten bijvoorbeeld) in het vormgeven van maatschappelijke en culturele functies.

Hoe creëren we een sterke wisselwerking tussen lokaal beleid en het sociaal-culturele veld?

Hoe geven we naast het gevestigde sociaal-cultureel werk ruimte aan nieuwe burgerinitiatieven?

Hoe kunnen we een complementair sociaal-cultureel beleid tussen de verschillende overheidsniveaus vormgeven?

D. EEN EVOLUERENDE OVERHEID

Net zoals het sociaal-cultureel werk is ook de overheid niet statisch. Niet in haar structuur, noch in haar cultuur. Samen met de opkomst van 'new public management' voerden overheden in België een reeks grootschalige administratieve hervormingen door in de publieke sector. Efficiëntie, resultaatgerichtheid, concurrentie en responsabilisering waren daarbij richtinggevend. Copernicus, BBB (Beter Bestuurlijk Beleid) en BBC (beleids- en beheerscyclus voor lokale besturen) zagen het daglicht. Niet alleen het denken verandert, ook de structuren wijzigen. Klassieke structuren en afdelingen verdwijnen, diensten worden samengevoegd en dit op de verschillende overheidsniveaus. Stilaan wordt echter duidelijk dat dit denken en deze overheidsopstelling niet afdoend is voor het tackelen van een aantal maatschappelijke uitdagingen waar we samen voor staan. Zeker lokale overheden gaan op zoek naar nieuwe modellen in een maatschappelijke context van snelle verandering, onzekerheid en onduidelijkheid. Het zijn modellen die burgers en burgerinitiatieven niet langer aanspreken als 'kiezer' en als 'klant', maar wel als 'producent' of 'cocreator'. Een nieuwe verschijningsvorm van overheden en besturen – 'governance' in het Engels – die mogelijkheden biedt om burgers ook in die andere rollen aan te spreken, kondigt zich zachtjes aan en is misschien wel veelbelovend.

De ontwikkelingen in de overheid hebben ook invloed op de verhouding tot het sociaal-cultureel werk. Hierin is de 'new public management'-gedachte nog sterk aanwezig. Daar is sprake van een zekere verzakelijking en contractualisering die de vorm aanneemt van planingscyclussen met meerjarenplannen en evaluatierapporten. Ook het nastreven van efficiëntie in het gebruik van toegekende middelen en goed bestuur op basis van een complementair inhoudelijk en zakelijk beleid krijgen meer en meer aandacht. Dit denken gaat nog sterk uit van een denken in termen van stuurbaarheid en beheersing. Hoe kunnen overheden en sociaal-culturele actoren vitale coalities sluiten vanuit een gemeenschappelijke gerichtheid op het tackelen van een aantal maatschappelijke uitdagingen?

E. EVOLUTIES OP HET TERREIN

De brede sector van het sociaal-cultureel werk ontwikkelde zich historisch volgens een aantal formats. Zo ontstonden wat we vandaag werksoorten noemen: jeugd-, amateur- en volwassenenverenigingen, vormingsinstellingen, bewegingen, gemeenschapscentra, cultuurcentra, bibliotheken, amateurkunstorganisaties, enzovoort. Elk met een eigen identiteit. Elk met eigen functies en specificiteiten. Met die sectorale en werksoortelijke uitbouw ontstond ook een verkokering. Met weinig dwarsverbanden en samenwerking. Met weinig aandacht voor de gemeenschappelijke sokkel.

Vandaag zien we dat deze formats onder druk komen te staan. Ze blijken niet altijd afdoend in relatie tot maatschappelijke uitdagingen. Als gevolg hiervan zien we onder meer het introduceren van functiegerichte beleidskaders. De basisidee hierbij is dat de vorm of het format van een organisatie moet kunnen wijzigen in relatie tot de gekozen functies en zelfs dat organisaties over de tijd heen andere functiekeuzes kunnen maken.

Om het met een voorbeeld duidelijk te maken: als je als organisatie vandaag de functie van cultuurspreiding wil opnemen in een superdiverse en digitaliserende samenleving, neem je dan nog de vorm aan van wat we vandaag kennen als een cultuurcentrum? Op het terrein zien we dan ook dat heel wat nieuwe initiatieven niet langer te duiden of te plaatsen zijn binnen de vandaag gekende formats en beleidscategorieën. Tegelijkertijd zien we bestaande organisaties vervellen of transformeren naar nieuwe vormen. Bovendien zien we ook dat de klassieke scheidingslijnen tussen overheidsinitiatief, marktinitiatief en socialprofitinitiatief flou worden. Er treedt hybridisering op. Van een werksoortelijke benadering naar een sociaal-culturele benadering?

Investeer in een toekomstagenda 2030 voor het sociaal-cultureel werk en sociaal-culturele beleid:

Ontwikkel een toekomstvisie op sociaal-cultureel werk en sociaal-cultureel beleid.

Ontwikkel een toekomstplan voor de sociaal-culturele opleidingen in het onderwijs.

Mmaak een sectorbrede onderzoeksagenda sociaal-cultureel werk op en veranker deze in een onderzoeksplatform.

4

WAARDEER, INVESTEER EN MAAK
DYNAMIEK MOGELIJK
IN HET SOCIAAL-CULTUREEL
VOLWASSENENWERK

A. **INVESTEER IN SOCIAAL-CULTUREEL VOLWASSENENWERK**

Het cultuurbudget is een piepklein onderdeel van de Vlaamse begroting: 1,18 % van het Vlaamse budget. Rekening houdende met de gezondheidsindex is er sinds 2009 een ernstige daling van het budget. Er is een inhaalbeweging nodig voor het globale budget, en specifiek wat betreft het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

Het nieuwe decreet van 7 juli 2017 houdende de subsidiëring en erkenning van het sociaal-cultureel volwassenenwerk kent zijn volle uitwerking tijdens de volgende legislatuur. In 2020 zal de Vlaamse regering beslissingen nemen over de ingediende subsidieaanvragen. De decreetgever had een aantal beleidsambities met betrekking tot dat decreet. Zo wou hij organisaties de mogelijkheid bieden soepel in te spelen op de uitdagingen van de samenleving, de intrinsieke waarde van het sociaal-cultureel volwassenenwerk koesteren, de veelzijdigheid en dynamiek versterken en bijdragen aan de zichtbaarheid en profilering van het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

In uitvoering van het decreet, met inbegrip van het opheffen van vroegere instroombeperkingen, gaat men best uit van een verhoging van het budget. Binnen een gesloten enveloppe zal men moeilijk de beoogde vernieuwing kunnen realiseren. Wil men ook de ambities met betrekking tot de projectenregeling realiseren, moet ook daar ingezet worden op een substantieel groeipad van de middelen.

De projectenregeling voorzien in het decreet kan bijdragen aan ofwel de realisatie van de laboratoriumrol van het sociaal-cultureel volwassenenwerk, ofwel aan de door de Vlaamse regering bepaalde maatschappelijke uitdagingen. Indien de Vlaamse regering daartoe zou beslissen sluiten deze uitdagingen best aan bij de uitdagingen inzake democratie, inclusie, solidariteit en duurzaamheid.

De overheid zorgt best voor decretale rust. Een evaluatie van het decreet met inbegrip van een toetsing van de geformuleerde beleidsambities wordt best opgenomen 10 jaar na de invoering van het decreet.

B. ZET IN OP GEGEVENSVERZAMELING EN ONDERZOEK

We vragen aandacht voor het belang van cultuuronderzoek, ruimer dan de kunsten. Verschillende actoren kunnen krachten bundelen om onderzoeksinspanningen op te zetten over een breder terrein. Daarnaast kan een onderzoeksplatform cultuur uitgroeien tot een overlegorgaan voor samenwerking en afstemming van perspectieven voor sterker onderzoekswerk ten dienste van praktijk en beleid in de brede cultuursector. De overheid kan dergelijke gedragen en gezamenlijke inspanningen sterker ondersteunen.

Inspanningen in het kader van het Steunpunt Beleidsrelevant Onderzoek voor Cultuur kunnen nog meer en beter ingebed worden in het groeiend draagvlak voor onderzoek in de cultuursector. Wil de investering in zo'n steunpunt winnen aan praktijk- en beleidsrelevantie, dan moeten praktijk- en beleidspartners meer wegen op de onderzoeksagenda van zo'n steunpunt. Dialoog met het werkveld is hiervoor essentieel.

Onderzoek, monitoring en gegevensverzameling met betrekking tot en in het sociaal-cultureel volwassenenwerk kunnen gebeuren vanuit verschillende perspectieven: een beschrijvend perspectief, een evaluatieperspectief of een ontwikkelingsperspectief. Overleg tussen alle betrokken actoren moet leiden tot een verkenning van deze perspectieven, het opstellen van een gemeenschappelijk te realiseren agenda inzake onderzoek, gegevensverzameling en monitoring, het vastleggen van verantwoordelijkheden en taken en de realisatie ervan binnen een volgende beleidsperiode.

Sisca, het Systeem inzake Sector Informatie Sociaal-cultureel volwassenenwerk en Amateurkunsten is een zinvol monitoringsysteem om bepaalde organisatiegegevens met betrekking tot de gesubsidieerde organisaties in kaart te brengen en op te volgen. Sisca is echter niet het meest aangewezen systeem om de complexiteit van de diversiteit aan sociaal-culturele praktijken in de toekomst in kaart te brengen. Complementair aan Sisca moet er nagedacht worden over de opmaak

van vijfjaarlijkse landschapstekeningen waarin op basis van diverse bronnen de sector, de praktijk en de evoluties ervan in kaart gebracht worden.

C. GEEF EEN VOLWAARDIGE PLAATS AAN HET SOCIAAL-CULTUREEL VOLWASSENENWERK IN UW TRANSVERSAAL EN INTERNATIONAAL BELEID

• *Internationaal cultuurbeleid*

In het internationaal cultuurbeleid verdient het sociaal-cultureel werk een volwaardige plaats naast de uiteenlopende kunstdisciplines. Om de participatie van sociaal-cultureel werk aan internationale initiatieven te bevorderen is een versterking van de tegemoetkoming voor reis- en verblijfskosten aangewezen.

Een mogelijke denkpiste is de oprichting van een centraal digitaal platform voor internationale samenwerking vanuit of met Vlaamse cultuuractoren. Zo'n centraal platform integreert een informatiefunctie, een kennisfunctie, een bemiddelings- en een communicatiefunctie.

Het Europees beleid is in toenemende mate van belang voor kunst-, erfgoed- en sociaal-culturele actoren. We hebben het hierbij niet alleen over specifiek Europees cultuurbeleid, maar ook over Europees beleid met een mogelijke impact op werkveldactoren. Het zou goed zijn een aanspreekpunt te creëren dat instaat voor het monitoren en informeren over het Europese beleid relevant voor de verschillende werkvelden. Daarnaast kan dit aanspreekpunt ook fungeren als een verbindingsofficier voor deze culturele werkvelden binnen het Europese beleid. Dit aanspreekpunt kan ondergebracht worden binnen de bestaande organisatie VLEVA.

• *HVC/EVC- beleid*

Als je in Vlaanderen niet over het juiste diploma beschikt, kom je

moeilijk aan bod op de arbeidsmarkt of heb je geen toegang tot bepaalde opleidingen. Je kan nochtans heel wat geleerd hebben op andere plekken en momenten in je leven dan op de schoolbank: op de werkplek, als vrijwilliger, tijdens cursussen in je vrije tijd, als bestuurslid, ...

In het beleid en de regelgeving over HVC/EVC vragen we de overheid aandacht te hebben voor het continuüm van herkenning naar erkenning, waarbij het herkennen van competenties het leren van mensen in alle leeromgevingen waardeert en een bijdrage levert aan de zelfontplooiing van burgers, de maatschappelijke integratie en het slechten van de drempels voor het leren.

• *Gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid*

Vrijwilligers dragen mee het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Jaarlijks zetten zo'n kwart miljoen volwassen vrijwilligers zich in in het werkveld. Vrijwilligers zijn actief in vele maatschappelijke domeinen en sectoren. Vrijwilligers verdienen dan ook alle waardering en ondersteuning. De basisbeginselen van het vrijwilligerswerk dienen gevrijwaard te zijn: het is onbezoldigd, gebeurt vrijwillig en in een organisatie die geen winst nastreeft. We vragen het onderscheid tussen het statuut 'verenigingswerk' en 'vrijwilligerswerk' te monitoren en bij te sturen. We pleiten voor een laagdrempelige toegang tot vrijwilligerswerk maar vragen om het vrijwillig karakter ervan niet aan te tasten (bv. verplichte gemeenschapsdienst).

Vrijwilligerswerk heeft nog meer nood aan en recht op een goede omkadering. Zeker nu de civiele rol van het middenveld formeel erkend wordt in het nieuwe decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk en de vermaatschappelijking van de zorg zich doorzet. We onderschrijven het belang van informatie voor en ondersteuning van vrijwilligers als een van de doelstellingen van het geactualiseerd actieplan Vlaams Gecoördineerd Vrijwilligersbeleid van de Vlaamse regering (22 december 2017). Bij de vormgeving van het beleidsdomeinoverstijgende expertisecentrum vragen we om zowel aandacht te hebben voor vrijwilligers in een ingebouwde setting binnen onder

meer de welzijnssector, als voor de vrijwilligers in een autonome setting zoals in het sociaal-cultureel werk. Binnen deze settings verschillen de positie en de rol van vrijwilligers en hun verhouding tot beroepskrachten immers grondig, wat leidt tot specifieke ondersteuningsnaden. Tevens vragen we de ruimte en erkenning voor sectorale bovenbouworganisaties, koepels en federaties om blijvend in te zetten op hun sectorspecifieke of inhoudelijke vorming, training en procesbegeleiding ter omkadering van het vrijwilligerswerk.

- ***Beleid inzake digitale cultuur, geletterdheid en mediawijsheidsbeleid***

Een beleid inzake geletterdheid kan niet alleen een onderwijsbeleid zijn, maar moet gestoeld zijn op een brede en beleidsdomeinoverschrijdende benadering, waaraan ook cultuur haar steentje bijdraagt.

De Vlaamse overheid voert ook een stimuleringsbeleid inzake mediawijsheid. Op die manier wil ze burgers vandaag en morgen in staat stellen om zich bewust, kritisch en actief te kunnen bewegen in een steeds meer gemediatiseerde samenleving. We vragen specifiek aandacht voor de doelgroep van volwassenen binnen het subsidiebeleid. Sociaal-culturele organisaties kunnen op dit gebied een duidelijke bijdrage leveren vanuit een levensbrede focus. Organisaties voor sociaal-cultureel volwassenenwerk kunnen sociale netwerken uitbouwen waarbinnen mensen hun digitale competenties ontwikkelen en vooral ook kritisch leren omgaan met nieuwe media.

De overheid onderneemt al heel wat op digitaal vlak, vooral op het gebied van digitale marketing (bijvoorbeeld UiT-databank), automatisering, infrastructuur en de digitalisering van content (bijvoorbeeld erfgoeddatabanken). Wat minder aandacht krijgt, zijn de digitale competenties van de gebruiker/burger. Initiatieven gericht op digitale participatie verdienen extra steun. Dat kan onder meer door dergelijke initiatieven expliciet mee te nemen in de enveloppefinanciering van organisaties en door middelen voor innovatie vrij te maken die specifiek gericht zijn op de 'human factor' van digitalisering.

D. WAARDEER HET SOCIAAL-CULTUREEL VOLWASSENENWERK ALS MAATSCHAPPELIJKE PARTNER BIJ DE UITVOERING VAN UW BELEIDSKEUZES VANUIT ANDERE BELEIDSDOMEINEN

De mix van functies die sociaal-cultureel volwassenenwerk kenmerkt, de benadering van mensen in diverse rollen en levenssferen, de uiteenlopende maatschappelijke thema's die aan bod komen, het brede bereik van sociaal-cultureel volwassenenorganisaties en hun inspanningen om met een gepast aanbod moeilijker bereikbare (kansengroepen) aan te spreken, maakt sociaal-culturele volwassenenwerk tot een veel gevraagde en graag geziene maatschappelijke partner in de uitvoering van bepaalde beleidsopties in andere beleidsdomeinen: welzijn, samenlevingsopbouw, ontwikkelingswerk, milieu, integratiewerk, onderwijs, economie, ... Erken en waardeer dit.

BELEIDSAANBEVELINGEN

Investeer in sociaal-cultureel volwassenenwerk.

Ga voor decretale rust. Laat het nieuwe decreet ten volle werken.

Zorg voor een inhaalbeweging voor het cultuurbudget en lever daarbij specifieke inspanningen voor een verhoging van het budget voor sociaal-cultureel volwassenenwerk om de beoogde dynamiek en vernieuwing te kunnen realiseren.

Neem een rol op als pleitbezorger bij de andere overheidsniveaus om specifieke beleidsaandacht te geven aan het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

Zet in op gegevensverzameling en onderzoek met betrekking tot sociaal-cultureel volwassenenwerk.

Werk met vijfjaarlijkse landschapstekeningen om de sector van het sociaal-cultureel volwassenenwerk, de praktijk en de evoluties ervan in kaart te brengen.

Geef een volwaardige plaats aan het sociaal-cultureel volwassenenwerk in uw transversaal en internationaal beleid.

Internationaal cultuurbeleid

- *Bouw een nieuwe en volwaardige sociaal-culturele pijler uit in uw internationaal cultuurbeleid.*
- *Ondersteun de internationale werking van sociaal-culturele volwassenenorganisaties.*
- *Zorg voor een duidelijk aanspreekpunt en een verbindingsofficier voor het sociaal-cultureel werk binnen VLEVA.*

HVC/EVC-beleid.

- *Herken en waardeer competenties verworven in alle leeromgevingen.*

Gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid.

- *Bewaak de basisbeginselen van het vrijwilligerswerk. Monitor het onderscheid tussen verenigingswerk en vrijwilligerswerk en stuur waar nodig bij.*
- *Heb aandacht voor vrijwilligers in autonome settings in de vormgeving van het beleidsdomeinoverstijgende expertisecentrum vrijwilligerswerk.*
- *Erken sectorale bovenbouworganisaties, koepels en federaties om blijvend in te zetten op hun sectorspecifieke of inhoudelijke vorming, training en procesbegeleiding ter omkadering van het vrijwilligerswerk.*

Digitaal cultuurbeleid, geletterdheids- en mediawijsheidsbeleid.

- *Heb meer aandacht binnen het stimuleringsbeleid mediawijsheid voor de doelgroep volwassenen.*
- *Voer uw geletterdheidsbeleid beleidsdomeinoverschrijdend, waarbij ook cultuur haar steentje bijdraagt.*
- *Investeer niet enkel in technologie, maar ook in het ontwikkelen van digitale competenties van burgers.*
- *Zet ook in op het ondersteunen van de ontwikkeling van digitale competenties van professionals.*

Waardeer het sociaal-cultureel volwassenenwerk als maatschappelijke partner bij de uitvoering van uw beleidskeuzes vanuit andere beleidsdomeinen.

Als je vanuit andere beleidsdomeinen een partnerschap met het sociaal-cultureel volwassenenwerk beoogt, erken dit dan en zorg voor financiële waardering ervan.

5

IDENTIKIT

HET SOCIAAL-CULTURELE VELD

Het sociaal-culturele veld is een historisch gegroeid en divers palet aan praktijken, organisaties en sectoren waarvan de geschiedenis teruggaat tot in de 19de eeuw³. Er is een gemeenschappelijke focus op het realiseren van sociaal-culturele participatie door het opnemen van een gedeelde set van sociaal-culturele functies in onze samenleving: een ontmoetingsfunctie, informatiebemiddeling, een educatieve functie, een cultuurspreidings-, toeleidings- en cultuurbelevingsfunctie, een gemeenschapsvormende functie en een maatschappelijke bewegingsfunctie.

De meest gekende sociaal-culturele organisaties zijn verenigingen, vormingsinstellingen, regionale volkshogescholen, sociaal-culturele bewegingen, jeugdwerkorganisaties, amateurkunstenorganisaties, bibliotheken, gemeenschapscentra, cultuurcentra, ... Ze zijn actief op verschillende niveaus: van wijkniveau, over gemeentelijk, regionaal, provinciaal, landelijk tot internationaal niveau. Daarnaast zijn er tal van sociaal-culturele initiatieven gedragen door burgers. Denk maar aan wijkinitiatieven, burgeracties, ... Zowel burgers, vrijwilligers, freelancers als een breed spectrum aan beroepskrachten schragen de sociaal-culturele praktijk.

SOCIUS, STEUNPUNT SOCIAAL-CULTUREEL WERK

Socius is een intermediaire organisatie tussen het sociaal-culturele veld en de Vlaamse overheid met als doel bij te dragen tot de ondersteuning en de ontwikkeling van zowel het sociaal-culturele veld als zijn sociaal-culturele werkers en organisaties.

We zetten in op praktijkondersteuning, praktijkontwikkeling, beeldvorming en promotie en vormen een draaischijf tussen de verschillende actoren in de sectoren.

---

³ https://www.canonsociaalwerk.eu/be_scw/index.php

CONTACTGEGEVENS

Socius - Steunpunt sociaal-cultureel volwassenenwerk vzw

✉ Sainctelettesquare 19
1000 Brussel

☎ 02 215 27 08

☎ 02 215 80 75

🌐 www.socius.be
www.veranderalles.be
www.prettiggeleerd.be

@ welkom@socius.be
fred.dhont@socius.be

🐦 @sociustweets

f www.facebook.com/sociaalcultureel